

ISSN:1306-3111

e-Journal of New World Sciences Academy
2011, Volume: 6, Number: 4, Article Number:D0075

FINE ARTS

Received: August 2011
Accepted: October 2011
Series : D
ISSN : 1308-7290
© 2010 www.newwsa.com

Hasan Arapgirliođlu
Ali Korkut Uludađ
Inonu University
hasanjazz@hotmail.com
Malatya-Turkey

**FLAMENKO SANATININ TARİHSEL SÜRECİ İÇERİSİNDE FARKLI MÜZİK TÜRLERİ VE
KÜLTÜRLERİYLE ETKİLEŞİMİ**

ÖZET

Bu araştırmada, Geleneksel ve modern flamenko sanatı akımlarında, Endülüs, Arap ve Çingene kültürü mozaiğinden caz müziği ve operalara kadar flamenko müziğinin açılımları ve karışımından oluşan yapılar örnekleriyle incelenmiştir. Flamenko müziğinin önemli bir parçası olan gitar çalgısının tarihsel gelişim süreci ile beraber, Ortadoğu toplumlarından Avrupa'ya kadar uzanan geniş bir coğrafik yelpaze ile karşılaşmaktadır. Bu süreçte, flamenko müziğinin Türk müziği ile olan etkileşimi de farklı bakış açıları ile değerlendirilmektedir. Bu etkileşim son yıllarda kendini iyice gösterir hale gelmiştir. Bununla birlikte oryantal ve elektronik müzik gibi değişik müzik akımlarının ve çeşitli reformist grupların flamenko müziğe olan ilgisi de gittikçe artmaktadır. Bu örnekler özellikle modern dönemin en dikkat çekici akımlarıdır. Flamenko sanatının dünyanın bir çok bölgesindeki hızlı ilerleyişinde dansın ve flamenko gitarın kendine has icracılık stillerinin önemi oldukça büyüktür. Araştırmada Flamenko sanatı ve icrasına yönelik farklı teknik kombinasyonlar, tarihi süreci içerisinde değerlendirilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Flamenko Sanatı, Flamenkoda Geleneksel Akımlar, Flamenkoda Modern Akımlar, Flamenko Gitar, Flamenko Müziği,

**THE INTERACTION OF DIFFERENT MUSIC STYLES AND CULTURES IN THE HISTORICAL
PROCESS OF FLAMENCO ART**

ABSTRACT

In this study, numerous examples in traditional and modern flamenco streams, which are composed of fusions and developments included in flamenco, from the culture of Andalusia and Gypsies to jazz music and operas are the subjects to be dealt with. Other methods which could be created by making use of the elements of modern guitar education and various flamenco combinations constitute an another dimension of the surveying process. In exploring the process of historical development of the instrument "guitar", a wide geographical spectrum spreading from The middle eastern societies to Europe is encountered. In this process, interactions between the flamenco music and Turkish music can be evaluated from different points of view. It is seen that, this interaction is getting more and more obvious in recent years. At the same time, different musical styles'-such as oriental and electronic music- and various reformist bands' passion for flamenco has been increased more and more. These examples are particularly the most remarkable streams of the modern period. There is a big importance of dance and flamenco guitar's special performance styles about flamenco art's fast improvements in the different regions of the world. In the research, the different techniques and combinations of flamenco art and performance have been evaluated during its historical process.

Keywords: Art of Flamenco, Traditional School of Flamenco, Modern School of Flamenco, Flamenco Guitar, Flamenco Music

1. GİRİŞ (INTRODUCTION)

Kültürel serüveniyle Ortadoğu'dan Endülüs'e, oradan da Güney Amerika kıtasına kadar uzanan flamenko sanatı, kendi bünyesinde geliştirmiş olduğu birçok formsal özelliklere ve gitar icracılığı kombinasyonlarına sahiptir. Flamenko sanatının zengin bir altyapı içerisinde şekillenmesine olanak sağlayan bu formlar ve flamenko gitarın kendine özgü stilleri, geleneksel ve modern akımların ayrışmasında önemli bir rol üstlenmişlerdir. Bu doğrultuda flamenko müziğinin farklı müzik türleriyle yaptığı evlilikler ve modern akımlar ile kurduğu bağlar, günümüz flamenko anlayışına renkli bir boyut kazandırmıştır. Ayrıca flamenko gitar icracılığında ve flamenkonun kendine has müzikal formları içerisinde yaşanan reformların ünlü flamenko gitar icracılarıyla paralel olarak gelişim göstermesi, 1960'lı yıllardan itibaren gelişim gösteren diğer bir durumdur.

Flamenko sanatı, bugünlere taşınmış olduğu yerel yapısı ile İspanyol kültürüyle özdeşleşmiş geleneksel bir sanat akımıdır. Bununla birlikte, tekniksel ve yapısal özellikleri ile İspanyolların geliştirmiş olduğu birçok müzikal forma sahiptir. Özellikle gitar icracılığındaki mevcut teknikler ve modern reformlar, tamamıyla İspanyollara aittir denilebilir. Bu birikimler, sonuç olarak birçok teknik ve kültürel zenginliği de beraberinde getirmiştir.

Coğrafi olarak güney İspanya sekiz eyaletten oluşmuştur. Her birinin şarkıları ve dansları, insanların karakter ve kişilikleri üzerinde etkili olmuştur. Bu nedenle kıyı kesimindeki şarkılar bölgenin neşeli atmosferini yansıtırken, iç kısımlardaki insanların içinde buldukları çetin hayat şartlarının bir yansıması olan haşın ve zor şarkılar olması kolaylıkla anlaşılabilir (Yılmazoğlu, 2001:5).

Flamenko Sanatında geleneksel akımlar denildiğinde; 711 yılından 1492 yılına kadar yaşanan etraflı bir kültürel oluşum, Amerika'nın keşfiyle etkilenip 1910 yılına kadar süren, nihayetinde İspanyol kültürünün de bu tanımda sıkça yer aldığı geniş bir tarihsel yelpaze akla gelmektedir.

Flamenkonun beşiği olan Endülüs, tıpkı Kuzey Hindistan gibi, topraklarından geçen veya onlara yerleşen halkların etkileri ve kültürel kalıntılarıyla oluşmuş bir müziksel geçmişe sahiptir. Endülüs de, aynı şekilde, yüzyıllarca Mağribilerin egemenliği altındaydı. Kordoba bir zamanlar batı İslam dünyasının başşehriydi (Bailey, 1998: 30). Endülüs'ten Çin'e ve Orta Doğu'dan Kafkas'a kadar geniş bir manzara görülmüştür. Bu "musiki medeniyeti sarayının" dikilişinde, kadim Yunan müzik teorisini iyi bilen ve her yönlü bilir sahibi olan Ebu Nasr Farabi, Avrupa'da Avitsena adı ile meşhur olan âlim mütefekkir Ebu Al İbn Sina, El Kindi ve başkaları iştirak etmişlerdir" (Hacıbeyov, 1985: 18).

Ünlü İspanyol tarihçisi Ramon Menendez Pidal'e göre Arapların kültürel egemenliği sekizinci yüzyılda başlamış ve onuncu yüzyılda doruğuna ulaşmıştır İspanya'da. Bütün Endülüs şehirleri, ekonomik ve kültürel anlamda büyük gelişme göstermekteydiler. Başkent Kurtuba'dan bolluk ve zarafet yayılıyordu. Paco Pena, Flamenko'nun İşte bu Kurtuba'da doğduğunu söyler (Çetinkaya, 1999: 18).İspanya'da Arap müziğinin etkisiyle gelişmiş halk dans müziği olan flamenko 18. yüzyıldan sonra, oynanış ve söyleniş biçimine göre değişik adlar almıştır. Bunların bazıları; malaguenas, sevillanas, rondenas, alegrias, fandango'dur. Burada gitar bir eşlik enstrümanı olarak kullanılır (Elmas, 1994: 85).

Flamenko sanatının önemli bir formu olarak kabul edilen ve bir çok eserin giriş bölümünde sıkça görülen malaguena formu, Endülüs kültürünü yansıtan önemli bir formdur. Formun asıl kökeni Malaga bölgesindeki Fandangos'tan gelmektedir. En yaygın ve en iyi şekilde icra edildiği bölge, doğu Endülüs'tür. Formun karakteristik yapısı yok

oluş üzerinedir. Formu söyleyenler müzik eşliğinde şarkı sözlerine istedikleri yerde de girebilirler ve de lirik şiirlerle formun belirli bölgelerinin istedikleri gibi uzatıp kısaltabilirler. Günümüzde bu form ile flamenko dans da geliştirilmiştir. Temsilciliğini ise Rafaela Carrasco yapmaktadır (Montaya, 1993: 12).

Flamenko sanatının tarihsel gelişim süreci daha geniş hatları ile incelendiğinde, bu konudaki görüşlerin oldukça farklı olduğu kolayca görülebilir. Flamenko sanatı üzerinde Arapların olduğu kadar Vardiales müziklerinin (Müslüman toplulukların müziği), çingenelerin ve Endülüs coğrafyasında yaşamış farklı toplumların etkileri kaçınılmazdır.

Geleneksel ve modern akımlar arasında ki yenilik arayışlarını sürdüren flamenko, son yıllarda teknik olarak daha disiplinli bir sisteme ulaşmıştır. Her geçen gün kendini yenilemekle meşgul olan flamenko; sahne tasarımı, flamenko orkestraları, kullanılan farklı çalgılar ve gitar eğitiminde ulaşılan standart yöntemler gibi yeni açılımlarla, kendini daha iyi ifade edebilmektedir. Bu süreç içerisinde flamenko müziğinin halen otoritesini korumakta olduğu geleneksel temel unsurlarını da unutmamak gerekir.

Juan Martin, "El Arte Flamenko De La Guitarra" adlı kitabında flamenko müziğinin günümüzde ulaştığı seviyeyi şöyle ifade eder:

Son yıllarda gitar dünyasında karmaşık senkopasyonlara ve daha modern armonilere aynı zamanda flamenko gitarla diğer aletlerin eşlik performanslarına büyük bir meyil var. Yine de ayrılmaz iki öz compas ve aire (ruh, hava) kendini unutturmamakta. Bir ara Juan Brevanın Malaguenas'ı çok popülerdi. 60'lardan itibaren Rumba flamenko dinleyicisi olmayanlar arasında Conte olarak Fandango'nun yerini aldı ve müthiş bir popüleriteye ulaştı. Fakat flamenko Conte dinleyicisinin hızla çoğaldığının işaretleri de yayılıyordu. Fakat asıl olması gereken flamenkonun en derin duyguları telaffuz edebilen en eski dili olan Conte'nin yeniden keşfedilmesidir (Martin, 1991: 72).

Modern flamenko müziği ve kendi hatlarında entegrasyon sağlayabildiği müzikal reformlar, onun ruhunu ve compas yapısını asla bozmamıştır. Aksine, geleneksel ve modern müzik akımlarının bir arada icra edilebildiği en seçkin eserleri flamenkoda bulmak mümkündür. Flamenko müziğinin bu yönü, hem gitar icracılığındaki modern stillerle hem de farklı enstrümanların kullanılmasıyla daha sistemli bir hale gelmiştir.

Günümüzde Flamenko'nun II. Altın Çağını doğurmaya başladığının işaretleri var; hem İspanya'da hem de İspanya dışında yeniden tutuşan bir Flamenko ateşi var. İç savaşın ilanından sonra 1960'a kadar flamenko gösterişin kurbanı oldu; tiyatrolarda, turistik yerlerde sulandırıldı, yavanlaştı; kayıtları dünyaya yayıldı ama bu tarihten sonra yani 1960'dan sonra, saf flamenko yeniden dirildi (Martin, 1991: 71).

2. ÇALIŞMANIN ÖNEMİ (RESEARCH SIGNIFICANCE)

Konu itibarıyla geniş bir alanı kapsayan bu çalışmada, Flamenko sanatında ülkemizde kaynakların darlığı ve bu alanda yapılan çalışmaların yok denebilecek kadar az olması, bu çalışmanın önemini bir kat daha ortaya koymaktadır.

2.1. Araştırmanın Problemi (Problem of Research)

Tarihsel gelişim sürecinde, farklı kültürel akımlar ve farklı müzik türleri ile flamenko sanatı arasında ne şekilde etkileşimler olmuştur ?

2.2. Araştırmanın Alt Problemleri (Research Sub Problems)

- Flamenko sanatı ile geleneksel akımlar arasında ne tür etkileşimler olmuştur?
- Flamenko sanatı ile modern akımlar arasında ne tür etkileşimler olmuştur?

3. DENEYSSEL YÖNTEM (EXPERIMENTAL METHOD)

Bu araştırma, betimsel bir çalışma olup, kaynak tarama modeli kullanılmıştır. Bu yöntemle flamenko sanatının, geleneksel ve modern akımlar ile etkileşimini betimlemeye, açıklamaya ve tasvir etmeye çalışmıştır.

Araştırma evrenini, geçmişten günümüze sürekli değişim ve gelişim süreci geçiren flamenko sanatı ve bu oluşumun kültürel etkileşimi ile flamenko sanatının bazı temel unsurları oluşturmaktadır.

Bu kaynaklar içerisinde elimizde var olan mevcut sesli ve yazılı kaynaklar araştırma kapsamını oluşturmaktadır.

Araştırmada veri toplama aracı olarak belgesel tarama teknikleri kullanılmıştır. Kaynak tarama yoluyla elde edilen veriler, araştırmanın dayanacağı temel gerçekleri saptamak ve kuramsal bilgileri oluşturmak amacıyla ortaya konulmuştur.

Araştırma sürecinde elde edilen veriler, tarihsel bir süreç izlenerek kronolojik sıraya göre izlenmiş, flamenko sanatının etkileşim içerisine girdiği geleneksel ve modern akımlar analizleriyle ortaya koyulmuştur.

4. BULGULAR VE TARTIŞMALAR (FINDINGS AND DISCUSSIONS)

Flamenko sanatının geleneksel bağlarının, kendine ait bazı temel unsurlar ile ifade edilebildiği ve daha net anlaşabileceği görülmektedir. Bu doğrultuda göze çarpan en belirgin geleneksel unsurlar şunlardır:

- Duende
 - Cante
 - Cante Gitano
 - Flamenko ve Kırmızı Dünya
 - Cafes Cantantes
- **Duende:** Flamenko gitarın en karakteristik özelliklerinden biridir. Gitaristin seyircisiyle bütünleştiği nadir ve sıra dışı anlardaki ruhu olarak tanımlanır. Duende kelime anlamı olarak; gulyabani ya da cin anlamına gelir.

Geleneksel flamenko, kendini tümüyle müzik ve dansın coşkusuna kaptırmaya (duende) dayalıdır. Gösteriye çoğunlukla jaleo denen karmaşık el çırpmaları, parmak şıklatmaları ve coşturucu bağırışlarla eşlik edilir. Şarkılara uygun ritimlerle jaleo soloları da yapılabilir. Dansçılar da parmaklarını sık sık karmaşık ritimlerle şıklatırlar. Flamenko denince hemen akla gelen kastanyet ise özgün Çingene geleneğinin parçası değildir (Ana Britannica, 1986: 623). Başka bir kaynakta ise duendenin tanımı ile ilgili olarak şu bilgilere rastlanmaktadır. Duende, "şarkıcının, bizi nihai gizeme ulaştırma yolunda tarif edilemezle tanıştıran gizli bir yetisi olarak iş görür (Bonald, 1975: 51).

Jason Webster'ın "Flamenkonun İzinde" adlı kitabında "Duende" nin kelime anlamı ile ilgili bazı bilgiler yer almaktadır:

"O gece meydandaki gösteriden sonra oluşan o güçlü duyguyu, Duende' yi anlamaya çalışıyordum. Sözlükteki anlamına bakılırsa

Duende: "peri", "yer cücesi", "cin", ya da flamenkoda "ruh" demekti. Ama bu daha önce hissettiğim hiçbir şeye benzemiyordu, ne caz, ne blues dinlerken bu kadar yoğun bir deneyim yaşamamıştım" (Webster, 2004: 33).

- **Cante:**Flamenko sanatının en öncelikli temel unsuru Cante'dir. Flamenko'da var olan birçok duyguyu ve farklı şiir temalarını cante'lerde bulmak oldukça kolaydır. Cante'ler, başta çingeneler olmak üzere İspanya'da yaşamış birçok toplumun derin izlerini taşımaktadır.
- **Cante Gitano:** Endülüslü Çingene toplumunun dört yüz yıllık çaresizliğini ve acısını dile getirdiği şarkılardır. Mairena, bu şarkıların Endülüs Çingenelerinin "gizlice geliştirdikleri ve sakladıkları", yani Çingene düğünleriyle vaftizlerinin mahremiyetinde kalan şarkılar olduğunu ileri sürer. Alvarez Caballero, bu flamenko şarkılarını Çingenelerin yarattığını iddia eder. Alvarez Caballero'ya göre, sadece yerel bir şarkı geleneğini öğrenen öğrenciler, kendilerine has bir kabiliyetle çalıp söyleyen icracılar olmaktan çok daha ötede duran Çingenelerin, flamenkonun ilk kaynağı olmamaları için hiçbir neden yoktu (Webster, 2004: 63).
- **Flamenko ve Kırmızı Dünya:** Flamenko geleneğinin modern akımlara taşıyabildiği en farklı yönlerinden biri de kırmızıya olan düşkünlüğüdür. Flamenko dansçı kostümlerinde, flamenko kafelerde, hatta flamenko müziği ile özdeşleşmiş her mekanda, kırmızıya rastlamak mümkündür. Flamenkoyu temsil eden her unsurdaki Flamenko icracısı ve dinleyicisinin kırmızı ile öylesine bütünleştiği görülmektedir ki, kırmızı ile müziğin haricindeki birçok yerde de karşılaşılabilir.
Jason Webster'ın bir İspanya anısında:
"Akşamüstüydü. Juan'ın kırmızı dairesinde oturuyordum; duvarlar kırmızı, kırmızı sandalyeler, kırmızı masa, kırmızı pencerelerden sarkan kırmızı perdeler. "Kırmızı flamenkonun rengidir," dedi. "Tutkunun rengidir." Kırmızı çaydanlıktan kırmızı fincanlara kahve doldurdu, kırmızı saplı kaşıkla karıştırdık. Koridordan yatak odalarına, banyoya kadar her şey kırmızıydı. Yalnızca tuvalet kâğıdı pembeydi (Webster, 2004: 40).
- **Cafes Cantantes:** Cafes Cantantes'ler çoğu kaynaklarda, flamenko müziğinin 1860 ve 1910'lu yıllarda yeniden hayat bulduğu bir dönem olarak ifade edilir. Bu dönemde, hem gitar hem de şarkı repertuarında, önemli gelişmeler yaşanmıştır. Bu mekânlar, modern flamenko müziğinin bir hazırlık dönemi olarak da önem kazanmıştır. Ayrıca 19.yüzyılın cafes cantante'leri, şarkıcıların eserlerini kolayca icra edebildikleri belirgin tek mekân olarak hatırlanmaktadır.
XIX. yüzyılın son yarısı, yaygınlaşan cafe cantante'leriyle, sıklıkla flamenkonun altın çağı olarak tanımlanır. Bu Endülüs iddiasını destekleyenler, bu altın çağın, sanatçıların Endülüs şarkısını rafine ettikleri ve zaten güçlü olan metafiziğini daha da kuvvetlendirdikleri bir dönem olduğunu ileri sürerler. Endülüs'ün farklı bölgelerinin sanatçıları, bu yükselişe, kendi bölgelerine özgü alt stilleri özenle işleyerek katkı sağlamışlardır (Washabaugh, 1996: 61).

Son yüzyılda flamenko müziğinde oluşan görüntü, farklı müzikal hatlar ile sınıflandırılabilir. Bunlar:

- Paco de Lucia ve Diğer Flamenko Duayenleri
- Flamenko Orkestralarında Kullanılan Farklı Çalgılar
- Flamenko Müziğinde Reformist Gruplar
- Rumba
- Flamenko'dan Caz'a
- Flamenko ve Oryantal Müzik
- Flamenko ve Elektronik Müzik
- Flamenko ve Türk Müziği
- Son Yıllarda Gitar Eğitiminde Kullanılan Flamenko Gitar Stilleri ve Uygulama Yöntemleri

- **Paco de Lucia ve Diğer Flamenko Duayenleri:** 1947'de fakir bir ailenin oğlu olarak dünyaya geldi. İlk gitar derslerini babasından, ağabeyi Ramon de Algeciras ve yakın aile dostları Nino Ricardo'dan aldı (Yeprem, 2003: 137).

Flamenko'nun en büyük gitaristlerinden Paco de Lucia'nın keşifleri sayısız; pek çok geleneksel formun sınırlarını melodik, armonik, ritmik ve teknik bakımdan geliştirmesiyle pek çokları tarafından modern flamenkonun babası olarak kabul edilmektedir. Bir caz gitaristin seviyesiyle kutsanmış virtüözlüğü ile Lucia, bu âleme ender akımlardan birini kazandırdı ve aynı zamanda pek çok müzikal formu kendi sitiline dâhil etti. Buna ilaveten de Lucia, flamenkoda çalgıcıların rolünün değişmesine yardım etmiş oldu.

- **Flamenko Orkestralarında Kullanılan Farklı Çalgılar:** 1960'lı yıllar, geleneksel flamenkoyu geride bırakan çalgısal bir atılımı gerçekleştirmiştir. Flamenko orkestralarında farklı çalgıların kullanımı, Paco de Lucia'nın flamenkoya kazandırdığı diğer bir reformist yaklaşımdır. Flamenko'da yaşanan bu değişim, flamenko yorumculuğuna yeni bir üslup kazandıran ve yön veren bir etkileşim ya da bileşkenin sonuçlarını sergiler.

1960'lı yıllardan itibaren flamenko topluluklarında görülen farklı çalgılar sıklıkla şunlardır;

- Saksafon
- Ud
- Bağlama
- Ney
- Sitar
- Bas Gitar
- Akustik Gitar
- Cajon
- Flüt
- Kanun
- Perdesiz Bas Gitar
- Latin Percussion
- Darbuka
- Buzuki

- **Flamenko Müziğinde Reformist Gruplar:** 1980'li yıllarda flamenkoyu Rock ve Latin Salsa'sı ile kaynaştıran bir grup olan Ketama, ilk albümlerinden sonra İspanyol basını tarafından "Yeni İspanya" müziğinin yaratıcısı olarak ilan edilmiş, o zamandan

beri, flamenkonun öncüleri olmuşlardır. Nali'li Toumani Diabate ve İngiliz basçı Danny Thompson'ın işbirliği ile iki "Songhai" albümü çıkarmışlardır. Pata Negra adlı grup da onlarla birlikte çalmış ve "Blues de la Fontera" albümleriyle eşdeğer duygular yakalamışlardır. Bu canlanma ve diriliş, flamenkoyu kulüplerde canlı tutmaya çalışanlarla sınırlandırılmamıştır. Yani flamenko her türlü yeniliğe açıktır. Gyps Kings (güney Fransalı bir Çingene grubu) flamenko-rumba'sını tüm dünyaya tanıtmış ve sevdirmiştir (Yeşrem, 2003: 17).

Son dönemlerde modern klasik ve diğer müzik türleri içerisinde farklı çalışmalar dikkat çekmektedir. Bu çalışmalara örnek olarak

Modern klasik yorumları içinde Gustavo Montesano'nun Royal Philharmonic Orchestra ile birlikte kaydettiği "Flamenco Fantasy" dikkat çekici bir çalışmadır. Albinoni'den Pachelbel'e Bach'tan Vivaldi'ye, Mendelssohn'dan Ravel'e, Scubebert'ten Beethoven ve Mozart'a Flamenko ile klasik müziğin oldukça başarılı sentezleri yer almaktadır.

- **Rumba:** Rumba çingeneler tarafından Flamenko'ya kazandırılmış popüler, güçlü ve ritmik bir Küba dansıdır. Bu popüler form, Flamenko'nun süregelen değişiminin bir örneği olarak nitelendirilir. Çağdaş müzik fikirlerini yansıtmının yanı sıra Güney Amerika etkisi oldukça belirgindir. 2 zamanlı ölçülerle ifade edilir. Genelde A minör, E minör, A majör, bazen de E majör tonlarında uygulanır. İlişkili majör, minör veya frijyen modlarına modülasyonlar yapılabilir. Ölçüleri genelde poliritimlidir (Yeşrem, 2003: 50).

Rumba, Amerika ve Avrupa'da şekillendikten sonra Rumba Gitano olarak, flamenko müziğinde sıkça kullanılan bir form haline gelmiştir. Bütünüyle Çingenelere ait bir dans türü olmakla birlikte, flamenko müziğin ve özellikle son dönemlerin oldukça sevilen bir flamenko formu haline gelmiştir.

- **Flamenko'dan Caz'a:** Modern flamenko müziğinin başlangıç evresi olarak kabul edilen 1960'lı yıllar ve bu dönemin tartışmasız en büyük gitaristi ve reformisti olarak kabul edilen Paco de Lucia ya da gerçek adıyla Francisco Sanchez, flamenko müziği ve caz müziği modal açılımlarını birleştirerek Vicente Amigo ve Tomatito gibi genç virtüözlere ilham kaynağı olmuştur. Jerry Gonzales, Chema Vilchez, Cocotier, Ruben Diaz; bu açılımlardan etkilenen diğer genç gitaristlerdir.

Antonio Najarra dans topluluğu, Tango Flamenco ve Flamenco Oriantel'den sonra yeni bir sunumu olan Jazzing Flamenco adıyla soul, blues ve caz müziklerini flamenko'yla birleştirebilmiştir.

- **Flamenko ve Oryantal Müzik:** Ünlü Suriyeli sanatçı Gani Mirzo, kendi ülkesinde başlattığı oryantal ve flamenko müzik çalışmalarını 1993 yılından itibaren Barcelona'da devam ettirmektedir. Sentez arayışlarında özellikle oryantal ud, sitar, flamenko gitar ve perküsyon eşliğinde sunduğu modern eserler yer almaktadır.

Flamenko müziğinin bazı formlarından oryantal tınılara rastlamak mümkündür. Tarantos ve Tarantos armoni ve süslemeleri sebebiyle çok oryantalist tınıya sahiptirler. Phrygion üslubundaki müziğin karar akoru fa #'dir (Martin, 1978:124).

- **Flamenko ve Elektronik Müzik:** İspanya kökenli ünlü müzik grubu "Chambao", flamenkoyla elektronik sesleri harmanlayan ve müziğiyle bugün ülkelerinden dünyaya açılan en ünlü topluluklarından biridir. 2002 yılındaki "Flamenco Chill" albümünden 2007 tarihli dördüncü albümleri "Con otro aire" ye uzanan geleneksel flamenko nağmeleri ve chill out'un birleşiminden doğan bu çalışmaları, flamenko ve elektronik müzik türünün en seçkin örneğidir.
- **Flamenko ve Türk Müziği:** Türkiye'de birçok popüler ve Türk halk müziği orkestralarında, flamenko gitar eşlikli eserlere rastlanmaktadır. Hatta tamamıyla flamenko müziği formlarının ve gitar stillerinin kullanıldığı halk müziği kaynaklı çalışmaların var olduğu da söylenebilir. Bu çalışmalar içerisinde, caz müziği dizilerinden ve akor açılımlarından faydalanılmakta, ortaya da etraflı bir oluşum çıkmaktadır. Bu süreç içerisinde Flamenko ve Türk müziği makamları arasında göze çarpan bazı makamsal benzerlikler de bulunmaktadır.

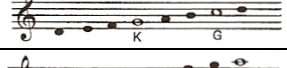
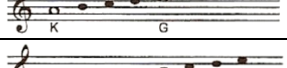
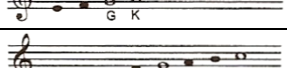
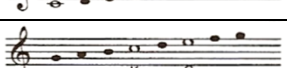
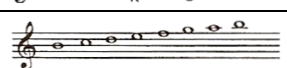
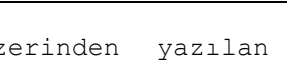
Yükselen uygarlıkların, müziği de yükseltmiş olması doğaldır. Bu bağlamda Anadolu uygarlıkları, müzikte tarihin gördüğü en büyük sıçramalardan birini gerçekleştirmiştir: Günümüz "batı müziği"nin temeli bu topraklardadır; Ortadoğu'nun "geleneksel müzikleri" de bu köklerden beslenmiştir. Uzak Doğu kültürlerini ve Amerika kıtasının yitik kültürlerini bu etkileşimin dışında tutmak gerektiğine göre dünya kültürünün, dolayısıyla "dünya müziği"nin önemli bir bölümünün Anadolu uygarlıklarından etkilendiğini söyleyebiliriz (Say, 1998:9).

Aşağıdaki tabloda Ortaçağ'da Katolik kilisesinde, Eski Yunan müziğinde, Moritanya Araplarında, Caz müziğinde ve Türk müziğinde kullanılan Makamlar (modlar) ve dizisel özellikleri kabaca belirtilmiştir (Liane, 1992:255).

Tablo 1. Flamenko Müziğinde kullanılan çeşitli sistemlerdeki dizilere ilişkin örnekler

(Table 1. The samples of the lines in various system used in Flamenco Music)

Kilise Modları	Yunan Modları	Caz Modları	Moritanya Arapları Makamları	Türk Müziği Makamları	Flamenko'da Kullanılan Ses Dizileri	DİZİLER
Dorian	Phrygian	Dorian	Irak - (Rast - Edzeli)	Hüseyni	Dorian	
Hypodorian	—	—	—	—	—	
Phrygian	Dorian	—	Mezmoum	Kürdi	Phrygian	
Armonik Minörde Phrygian	—	—	Hicaz	Hicaz	Armonik Minörde Phrygian	
Hypophrygian	—	—	—	—	—	
Lydian	Syntolydian	Lydian	Edzeli (Kil)	Pençgâh	Lydian	
Hypolydian	—	—	—	—	—	

Mixolydian	Ionian	Mixolydian	Çargâh	Acemli Rast	Mixolydian	
Hypomixolydian	—	—	—	—	—	
Aeolian	Aeolian	Aeolian	Hüseyini	Büselik	Aeolian (minör)	
Hypoaolian	—	—	—	—	—	
Ionian	Lydian	Ionian	Mahur	Çargâh	Ionian	
Hypoionian	—	—	—	—	—	
Locrian	Mixolydian	Locrian	Segâh	Segâh	Locrian	

Türk müziğindeki kullanımıyla la notası üzerinden yazılan hüseyini dizisi, re dizisine transpoze edilerek gitar ile çalınır duruma getirilmektedir. Aynı şekilde si koma bemol üzerinden konumlandırılan Segâh dizisi, mi sesine transpoze edilerek bir önceki örnekte görülen sonuç elde edilmektedir.

Karmaşık bir yapıya sahip olan "flamenko gitar", Paco Pena'nın ifadesiyle; "duyguların adeta haykırırarcasına ifade edildiği" bir anlatım şeklinde tasvir edilmektedir. Bu anlatım şekli son yıllarda gelenekle olan bağlarını zaman zaman koparmakta, fakat kendine özgü melankolik agresifliğinden pek te taviz vermemektedir. Hatta tasavvuf müzik türlerinde bile flamenko müziği eşliğinde icra edilen eserler görülmektedir.

Flamenko gitar, diğer batı müziği enstrümanları gibi tam bir sistem üzerinde şekillenmiş bir eğitim anlayışına sahip olmamasına rağmen, kendi biçimleri ile oluşturmuş olduğu çok varyasyonlu ve karmaşık sayılabilecek bir sisteme sahiptir. Oldukça atak ve son derece agresif bir çalınma tekniği gerektiren flamenko gitar, gelişmeye son derece açık bir yapıya sahiptir; bir o kadar da kontrol edilememektedir. Özellikle, rasgueado, alzapua ve tremelo tekniklerindeki çeşitlilik, agresif ve atak bir icra tekniği ile birleşince ortaya daha karmaşık bir biçim çıkmaktadır. Bununla birlikte, rumba ve colombianas formu içerikli popüler eserlerde aynı kompas yapısı içerisinde şekillenen farklı vuruş açımlarına da rastlanmaktadır. Buna benzer örnekler; arrestre ve farklı sağ el konumlandırmaları ile farklı varyantlar oluşturmaktadır. Örneğin, sağ el başparmağın geleneksel tutuş biçimlerindeki dikey konumu, modern çalış yöntemlerinde yatay olarak da görülebilmektedir. Diğer yandan ülkemizde Dr. Safa Yeprem'in geliştirmiş olduğu farklı flamenko gitar icracılığı denemelerinin ve geleneksel flamenko tekniklerinin yer aldığı "Flamenko Sanatı ve Gitar" adlı metodu, Türkiye'de bir ilk olma özelliği ile birlikte önemli bir pedagojik materyaldir. Bununla birlikte, ülkemizin dünya müzik vitrinine sunmuş olduğu Erdinç Şenyaylar, Erdem Sökmen, Doğan Canku, Murat İşbilen ve Hasan Cihat Örtter gibi flamenko müziğine gönül vermiş usta icracıları, kendilerine has modern çalış üslupları ile ülkemizi temsil eden icracılardır.

5. SONUÇ (CONCLUSION)

Flamenko müziği ve özellikle İspanyol toplumu, yoğun bir kültürel etkileşim sürecine tanık olmuş ve birçok toplumun geleneksel birikimleri ile evlilikler yapmıştır. Bunun sonucunda, farklı formlar özelliklere sağlam bir zemin hazırlayarak, çeşitli unsurları da kendi sistemi içerisinde geliştirebilmiştir. Bu süreç, yeşermeye başlayan

flamenko müziği ile birlikte gitar icracılığında oluşacak zengin teknik yöntemlerin de habercisi olmuştur.

Flamenko sanatında farklı bir tarihsel gelişim süreci "rumba" formunda görülmektedir. Araştırmanın büyük bir bölümünde flamenko sanatının Ortadoğu ve çingene kültürleri ile olan etkileşiminden söz edilmiştir. Ancak farklı bir süreç "rumba" formuna bakıldığında anlaşılmaktadır. Rumba formu geliş-gidiş müziği olarak ifade edilmekte bu tarihsel serüvenini de Latin Amerika yolculuğu ile kanıtlamaktadır. Kısaca flamenko, Latin Amerika müzikleriyle olan kültürel ve müzikal birlikteliğini bu form ile gerçekleştirmiştir.

Flamenko müziğin diğer popüler müzik akımlarını etkilemesinin yanında kendisinin de etkisi altında kaldığı tarzlar olmuştur. Özellikle 20. yüzyılda Caz müziği modlarının da kullanılmasıyla birlikte müzikal etkileşim daha etraflı bir yön kazanmıştır. Ayrıca birçok batı müziği enstrümanı ve etnik kökenli vurmali çalgılar, flamenko topluluklarında kullanılır hale gelmiştir.

Son dönemlerde flamenko müziğinin tüm dünyaya hızla yayılması, flamenkoyu tüm yönleri ile daha ilgi çekici bir hale getirmiştir. Oldukça zengin bir tekniğe sahip olan flamenko gitar icracılığı, çağdaş müzik türlerinden beslenerek kendine yeni bir müzikal sunum kazandırdığı görülmektedir. Görülüyor ki, bu yenilikler içerisinde flamenko müziğinin kuşkusuz en büyük dehası olarak kabul edilen Paco de Lucia'nın keşifleri son derece etkili olmuştur. Flamenko, bu süreç içerisinde kendi geleneksel birikimlerini dejenere etmeyerek, kendine has teknik açımları üzerinden birçok pedagojik materyallerde geliştirebilmiştir. Bu gelişmeler öylesine hız kazanmıştır ki, popüler müzik türlerinde flamenko müziği nağmelerine ve dünyanın birçok bölgesinde flamenko okullarına rastlamak, kaçınılmaz bir hale gelmiştir.

Günümüz flamenko gitar stillerinde kullanılan yeni açımlar, geleneksel gitar kombinasyonları üzerine kurgulanmış açımlar olarak görülmektedir. Bununla birlikte, rasgueado, arrestre, alzapua, tremelo ve glissando gibi temel teknikler üzerinden esinlenen bu çağdaş stiller, gitaristlerin belli bir olgunluk seviyesinden sonra geliştirmiş olduğu kendi özgün denemeleridir. Buna benzer farklılıklar, rumba ve colombianas gibi Latin Amerika kökenli formların özelliklerinde de görülmektedir. Bu yenilikler üzerinde günümüz flamenko gitar icracılarının ve popüler flamenko müziği gruplarının etkisi oldukça büyüktür.

KAYNAKLAR (REFERENCES)

1. Bailey, D., (1998). "Doğaçlama" İstanbul: Pan Yayıncılık.
2. Curtis, L., (1992). "Companion to Medieval and Renaissance Music", New York: Schirmer Boks.
3. Çetinkaya, Y., (1999) "Müzik Yazıları" İstanbul: Kaknüs Yayınları.
4. Elmas, Y., (2003). "Sorularla Gitar" İstanbul: Pan Yayıncılık.
5. Hacıbeyov, U., (1985). "Azerbaycan Halk Musikisinin Esasları" Bakü: Yazıcı Neşriyat.
6. Martin, J., (1991). "La Guitarra Flamenca" Part:I, London: Picasso Portraiys Polydor.
7. Martin, J., (1991). "La Guitarra Flamenca", Part:III, London: Picasso Portraiys Polydor.
8. Martin, J., (1978). "El Arte Flamenco DeLa Guitarra", London: Juan Martin's United Music Publishers.
9. Montaya, R., (1993). "Arte Clasico Flamenco" , Paris: Joir our Search Inside the Book Program.
10. Say, A., (1998). "Türkiye'nin Müzik Atlası" Ankara: Borusan Kültür Sanat Yayıncılık.

11. Washabaug, W., (2006). "Flamenko Tutku, Politika ve Popüler Kùltür" İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
12. Webster, J., (2004). "Flamenko'nun İzinde" İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
13. Yeprem, M.S., (2003) "Flamenko Sanatı ve Gitar" İstanbul: Bemol Müzik Yayınları.
14. Yeprem, M.S., (1998) "Flamenko Stilleri ve Gitar Eğitiminde Kullanılabilirliği" Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi. İstanbul: Marmara Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü.
15. Yılmazoğlu, F.A., (2001). "Flamenko Metodu" İstanbul: Bemol Müzik Yayınları.